

Okul Öncesi Çocuklarda Güvenli Yer Senaryolarının Değerlendirilmesi

Sait Uluç
Hacettepe Üniversitesi

Ferhunde Öktem
Hacettepe Üniversitesi

Özet

John Bowlby ve Mary Ainsworth tarafından geliştirilen Bağlanma Kuramı, temel bakım veren kişi ve çocuk arasındaki ilişkinin çocuğun gelişimi süreci üzerindeki etkilerine odaklanmaktadır (Ainsworth ve Bowlby, 1991; Bowlby, 1969). Bağlanma Kuramı çerçevesinde, Bağlanmanın zihinsel temsili ile Benliğin Çalışan Modeli arasında güçlü ilişkiler olduğu kabul edilmektedir. Güvenli Yer Senaryoları yaklaşımı bağlanma temsillerinin değerlendirmek için geliştirilmiş görece yeni ve güvenilir bir yöntemdir. Bu çalışma, Güvenli Yer Senaryoları ve Benliğin Çalışan Modeli arasındaki ilişkileri, 33'ü erkek ve 27'si kız olmak üzere 60 okul öncesi çocuktan oluşan bir örnekleme incelemektedir. Oyuncak Öykü Tamamlama Testi-TR ve yarı-yapılandırılmış bir görüşme olan Kukla Görüşmesi ölçüm araçları olarak kullanılmıştır. Sonuçlar, okul öncesi çocuklarda Benliğin zihinsel temsili ile ilişkisel bir bağlamda ortaya çıktığına ve Bağlanmanın Çalışan Modeliyle yakından ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Ek olarak, Bağlanmanın Çalışan Modelinin etkisi davranışsal düzeyde de gözlenmiştir. Sonuçlar Bağlanmanın akran ilişkileri ve davranış kontrolü üzerinde anlamlı etkileri olabileceğine işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: Okul öncesi, güvenli yer senaryoları, benlik

Abstract

Attachment Theory, co-developed by John Bowlby and Mary Ainsworth, focuses on the effects of the relationship between a primary care giver and a child in the course of a child's development (Ainsworth & Bowlby, 1991; Bowlby, 1969). In the frame of Attachment Theory, it is assumed that there is a strong relationship between the mental representation of Attachment and the Working Model of Self. Secure Base Script approach, that is relatively new and reliable method, was produced for evaluating mental representation of attachment. This study examines the relation between Secure Base Scripts and Working Model of Self in a sample of 60 preschool children that contain 33 boys and 27 girls. As assessment instruments, Doll Family Story Completion Test-TR (DFSCCT-TR) and Puppet Interview (PI) which is a semi-structural interview were utilized. Results indicated that mental representation of the Self in the preschool children occurs at the relational content and it's closely related to Working Model of Attachment that they have. In addition, effects of the Working Model of Attachment are observed at the behavioral level. Results indicated that it may have significant influences on peers relationship and behavioral control.

Key words: Preschool, secure base scripts, self

Yazışma Adresi: Dr. Sait Uluç, Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Beytepe Kampüsü/Ankara.

E-posta: psysait@hacettepe.edu.tr

Yazar Notu: Bu çalışmada sunulan bulgular birinci yazarın doktora tez çalışmasında yer alan verilerin bir bölümüyle örtüşmektedir. İlgili doktora tez çalışmasına ilişkin künye bilgilerine kaynakçadan ulaşılabilir.

Bağlanma kuramı, Bowlby ve Ainsworth tarafından, bebeklik dönemindeki yakın ilişkiler ve bunların yaşam boyu devam eden etkilerini tanımlamak için geliştirilmiştir (Ainsworth ve Bowlby, 1991; Bowlby, 1969). Bağlanma araştırmalarının odak noktalarını, (1) normatif süreçler olarak tanımlayabileceğimiz, “Bağlanma Davranış Sistemlerinin” faaliyetleri ve (2) günlük yaşam deneyimlerinin bir sonucu olarak gelişen bağlanmaya ilişkin zihinsel temsillerin yapı ve işlevleri oluşturmaktadır (Simpson ve Rholes, 1998). Bağlanma ile ilgili ilk çalışmalar, genel olarak, bebeklik dönemine odaklanmıştır. Bu tür çalışmalarda “Bağlanma Davranış Sistemi”nin dinamikleri ve bebeklerin ayrılığa verdiği davranışsal tepkilerdeki bireysel farklılıklar incelenmiştir (örn., Ainsworth, Bell ve Stayton, 1971; Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall, 1978). Ancak, Bowlby’ye (1973) göre, bağlanmanın yaşam boyu devam eden etkilerinin açıklanabilmesi için, davranışsal bileşenlerinin yanı sıra zihinsel temsiller boyutunun da anlaşılması gerekmektedir. Bowlby’nin bu görüşü pek çok bağlanma araştırmacısı tarafından desteklenmektedir (örn., Goldberg, 2000; Main ve ark, 1985; Sümer, 2006).

Bağlanma temsilleri, bağlanma figürüyle ilişki içindeki “Bağlanma Davranış Sisteminin” içselleştirilmiş organizasyonu olarak tanımlanmaktadır (Ainsworth, 1972; Bowlby, 1973). Bağlanma ilişkisinin ilk temsillerinin, davranış örüntülerini ve çevreyle etkileşimleri içeren duyuşal-motor şemalar olduğu kabul edilmektedir (Marvin ve Britner, 1999). Çocuğun bilişsel kazanımlarına ve dil becerisindeki artışa paralel olarak, bağlanma yaşantıları içselleştirilmekte ve bütünleştirilmiş bilişsel şemalara dönüşmektedir. Bowlby (1973; 1969) bu temsillerin, bağlanma figürü ve çocuğun ortak yaşantılarının bir ürünü olduğunu önemle vurgulamaktadır. Bowlby’ye göre, tekrarlı günlük yaşam deneyimlerinin sonucu çocuğun belleğinde iki tür bilgi depolanmaktadır. Bunlardan ilki, çocuğun benlik tasarımıyla ilişkilidir ve kendisinin sevebilirliğine ilişkin beklenti ve değerlendirmelerini içermektedir. Diğer bilgi kategorisi ise ebeveynin güvenli sığınak oluşturabilme kapasitesine ilişkin beklenti ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Kişinin ilerleyen yaşlarda kurduğu yakın ilişkiler içindeki beklenti ve değerlendirmelerinin, sözü geçen benlik ve diğeri temsillerinden önemli ölçüde etkilendiği kabul edilmektedir (Bretherton ve Munholland, 1999). Bowlby’nin bağlanma temsillerinin içeriği hakkında yaptığı bu kavramsallaştırmalar zaman zaman aşırı metaforik ya da aşırı kapsayıcı olmakla eleştirilse de (Belsky ve Cassidy, 1994; Dunn, 1993; Hinde, 1988; Rutter ve O’Canner, 1999; Thompson ve Raikes, 2003), bağlanmanın zihinde temsil edildiğine ve bu temsillerin etkilerinin yaşam boyu devam ettiğine ilişkin görüşleri güvenilirliğini korumaya devam et-

mektedir (Vaughn, 2006). Bağlanma kuramının ilk kez önerildiği günden bu güne kadar geçen 35 yıl içinde, özellikle bilişsel psikoloji alanında sağlanan gelişmeler, bağlanma temsillerinin doğasının, yapısının ve işlevlerinin daha iyi anlaşılabilmesi için önemli olanaklar sunmuştur. Bu katkıların en önemlilerinden biri Güvenli Yer Senaryoları yaklaşımının geliştirilmesidir. Güvenli Yer Senaryoları yaklaşımı, bağlanma ile ilişkili zihinsel yapıları ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir ölçümler sunan görece yeni bir yöntemdir (Fivush, 2006). Bu yaklaşım, bağlanma yaşantılarıyla ilgili genellenmiş olay temsilleri ya da zihinsel senaryoların değerlendirilmesini hedeflemektedir. Bağlanma kuramına yönelik bu yeni yaklaşım, bağlanma temsillerinin bilişsel gelişim (bellek gelişimi, sosyal ve duygusal gelişim) çerçevesinde kavramsallaştırılabilmesi için önemli olanaklar sunma potansiyeline sahiptir. Bu potansiyel, bağlanma, dil ve bellek araştırmacılarının Güvenli Yer Senaryolarına olan ilgisinin her geçen gün artmasına yol açmaktadır. Benzer biçimde, ülkemizde de güvenli yer senaryoları yaklaşımı üzerine yapılan çalışmaların hız kazandığı dikkati çekmektedir (örn., Anafarta, 2007; Çalışır, 2008; Tüzün, 2006; Uluç, 2005). Bu çalışma kapsamında, bağlanma temsillerinin ham bilişsel malzemesi olarak kabul edilen Güvenli Yer Senaryoları ve Benliğin ilişkisel temsilleri arasındaki ilişkiler okul öncesi çocuklardan oluşan bir örnekleme değerlendirilmiştir.

Güvenli Yer Senaryoları

Brewer (1986), zihinsel senaryoları otobiyografik belleğin yapısal bileşenlerinden biri olarak tanımlamaktadır. Brewer’ye göre, belli bir yaşantıya tekrarlı olarak maruz kalmak, bir süre sonra jenerik olay imgelerinin oluşmasına yol açmaktadır. Nesnelere ait tekrarlı yaşantıların jenerik imgeler olarak saklanması mümkündür; ancak, olaylar, nesnelere göre çok daha fazla algısal değişkenlikler içermektedir. Bu durum, tekrarlı yaşantıların imgeler olarak saklanma olasılığını azaltmaktadır. Bu nedenle, senaryoların, tekrarlı yaşantılara ait ancak imgesel formda olmayan temsiller olabileceği varsayılmaktadır (Brewer, 1986; Schank ve Abelson, 1977). Bilişsel psikologlar, zihinsel senaryoları, belli bir durumda ortaya çıkan, birbiriyle neden sonuç bağlamında ilişkili olay akışlarını içeren bilgi yapıları olarak tanımlamaktadırlar (Brewer, 1986). Bu araştırmacılara göre, senaryolar çok sayıda düzenlemenin ya da döngünün kopyası olabilir. Başlangıçta istemli olarak uygulanmaktadırlar; ancak, senaryo daha düzenli olarak kullanılmaya başladığında istemsiz hale gelmektedirler. Örneğin, bütün çocukların yemek yemekle ilgili bir senaryoya sahip olduğu varsayılabilir (örn., “Acıktığım zaman anneme aç olduğumu söylerim ve o bana yiyecek bir şeyler verir. Ben de

yerim.”). Başlangıçta açık bir farkındalıkla yaşanan bu senaryo akışı, zaman içinde otomatik bir sürece dönüşmektedir.

Bağlanma olgusu açısından ele alındığında; çocukların, ebeveynleriyle yaşanan tekrarlı deneyimler sonucu bağlanmayla ilişkili olayların nedensel olarak nasıl bağlandıklarına ilişkin senaryolar geliştirdikleri öngörülmektedir (örn., “Canım yandığında, annem beni sakinleştirir. Daha iyi hissettiğimde oyun oynayabilirim.”) (Vaughn, 2006). Bir Güvenli Yer Senaryosu, belli bir duruma özgü ve bir neden sonuç ilişkisi bağlamında sıralı davranış ve inançları ifade etmektedir. Bu bağlamda, yakınlığı koruma, problem çözüme ve duygu düzenleme gibi stratejileri içeren örtük yol haritaları olarak görülmeleri mümkündür. Güvenli yer senaryolarını harekete geçirmek için bağlantılı oldukları özgün durumla ilişkili ipuçları kullanılmaktadır. Örneğin, anne-çocuk bakım verme ilişkisi ya da doktora gitme gibi bağlanmayla ilişkili olaylar harekete geçirci kelimeler aracılığıyla başlatılmakta ve katılımcının aktardığı öyküler çözümlenerek senaryoların içeriği açık hale getirilmektedir. Güvenli yer senaryolarının, gerçek yaşam olaylarının birbir deneyimlenmesiyle ortaya çıktığı düşünülmektedir. Artan yaş ve yaşantılarla beraber, senaryolar daha karmaşık bir hale dönüşmektedir. Güvenli yer senaryoları ve Bağlanma temsilleri arasındaki ilişki halen tartışmalı bir konudur (Bakermans-Kranenburg, 2006; Fivush, 2006). Kimi kuramcılara göre bağlanma temsillerinin ham malzemesi olan bu senaryolar, temsillerin içinde bozulmadan varlığını sürdürmekte ve gerekli durumlarda etkin hale gelmektedir (Waters ve Waters, 2006). Bir diğer gruba göre ise yapılanmasını tamamlayan bağlanma temsilleri geriye dönük olarak senaryo içeriklerini bozmakta ve senaryoları kendi içerikleriyle uyumlu hale getirmektedir (Coppola ve ark., 2006).

Güvenli yer senaryolarını değerlendirmek için kullanılan öyküleme tekniğinde, katılımcılardan bağlanma ile ilişkili öykü anlatımlarında bulunmaları ve aktardıkları öykülerdeki ilişkilerle ilgili sorulara yanıt vermeleri beklenmektedir (Bretherton, Ridgeway ve Cassidy, 1990; Granot ve Mayseles, 2001). Öyküleme Tekniği ile hazırlanan bağlanma ölçekleri, genel olarak yarı yapılandırılmış görüşme formundaki araçlardır (Kerns, Schlegelmilch, Morgan ve Abraham, 2005). Görüşme içeriğinde yer alan açık uçlu sorular katılımcılardan elde edilen tepkilerin çeşitliliğini artırmaktadır. Bu nedenle, öyküleme testleri, diğer teknikler ile hazırlanan bağlanma ölçeklerine göre daha detaylı bilgilere ulaşılmasına olanak sağlayabilmektedir.

Genel olarak, öyküleme tekniğinin iki tür uygulanmasından söz edilebilir. Birinci yaklaşımda, aile içi gerçek yaşam deneyimlerine yönelik açık uçlu sorular sorulmaktadır. Ergenlik ve Çocukluk için Bağlanma

Görüşmesi (Attachment Interview for Children and Adolescence) (Ammaniti ve ark., 2000), Arkadaşlar ve Aile Görüşmesi (Friends and Family Interview) (Steele ve Steele, 2005) ve Yetişkin Bağlanma Görüşmesi (Adult Attachment Interview) gerçek yaşam deneyimlerine odaklanan araçlar için örnek olarak gösterilebilir. Öyküleme tekniğinde kullanılan ikinci yaklaşım, bağlanma ilişkisinin niteliğinin dolaylı olarak sorgulanmasına dayanmaktadır. Bu öyküleme yaklaşımında Bretherton'un (1990) bağlanma senaryolarıyla ilişkili görüşleri temel alınmaktadır. Test içinde çocuklara öyküler anlatılmakta ve çocukların bu öykülerin nasıl sonlanabileceğini söylemeleri istenmektedir (Bretherton, Ridgeway ve Cassidy, 1990). Çocukların aktardıkları öykülerin bağlanma figürüne yönelik duygu, düşünce ve davranışları yansıtması beklenmektedir. Waters, Rodrigues ve Rideway (1998), doğrudan bağlanma senaryolarına işaret ederek, Bretherton'un (1990) görüşlerini test eden ilk araştırmacılar. Araştırmacılar, çocukların “Güvenli Yer Senaryoları” geliştirdiğini öne sürmüşler ve Bretherton ve arkadaşları (1990) tarafından geliştirilen öykü tamamlama testine çocukların verdikleri yanıtları yeniden sınıflandırmışlardır. Araştırma sonuçları, senaryoların anne ve çocuk arasında kurulan bağlanma ilişkisinin kalitesiyle doğrudan ilişkili olduğuna işaret etmektedir. Daha yakın zamanlı çalışmalarda Oyuncak Öykü Tamamlama Testi (Doll Family Completion Task), Granot ve Mayseless (2001), Bretherton, Ridgeway ve Cassidy (1990) ve Cassidy (1996) tarafından kullanılmış ve çok benzer sonuçlara ulaşılmıştır

Bağlanma ve Benlik Temsilleri

Pek çok kuramcı, çocuğun benlik algısının en önemli belirleyicisinin ‘önemli diğeri’ ile kurduğu etkileşim olduğunu görüşünü savunmaktadır (Baldwin, 1906; Bretherton, 1991; Cooley, 1902; Epstein, 1980; Mead, 1934; Sullivan, 1953; Winnicott, 1958). Benzer şekilde, Bowlby'e (1973; 1969) göre de, bebekler için benliğin zihinsel temsili, bağlanma figürünün zihinsel temsili ile iç içe geçmiş olarak, bir sarmal şeklinde ortaya çıkmaktadır. Annenin duyarlılığı ve olumlu tepkiselliği benlik değerini artırırken, anneden kaynaklanan ihmal ve red, benliğe ilişkin olumsuz tanımlamaları desteklemektedir (Sroufe ve Fleeson, 1986). Bu nedenle, okul öncesi çocuklara ilişkin genel benlik değerlendirmesinin, çocuğun bağlanma figürü tarafından ne ölçüde kabul edilmeyi, korunmayı ve değer verilmeyi beklediğini içeren boyutları olması gerektiği vurgulanmaktadır (Main ve ark., 1985). Benliği değerlendirmek için objektif ölçüm araçlarının kullanıldığı çalışmalar, okul öncesi çocukların bağlanma temsilleri ile olumlu başa çıkma düzeyi ve bilişsel becerileri arasında anlamlı ilişkiler olduğuna işaret etmektedir

(Bretherton, 1985; Cassidy, 1986; Cassidy, 1988; Frodi, Bridges ve Grolnick, 1985; Main, 1973; Slade, 1987). Schneider ve arkadaşları (2001), 63 çalışmaya dayanan meta-analitik değerlendirmelerinde, anne-çocuk arasındaki bağlanma ilişkisi ve çocuğun akran ilişkileri arasında orta düzeyde ilişkiler bulunduğunu belirlemişlerdir. Yazarlar, bağlanmanın akran ilişkileri üzerinde aracı değişken olarak işlev görüyor olabileceğini vurgulamışlardır. Ek olarak, bağlanma temsillerinin özellikle öğretmenler tarafından derecelendirilen akran kabulü ve okula uyum düzeyleri ile güçlü ilişkiler gösterdiğine işaret eden çalışmalar bulunmaktadır (Moss ve St. Laurent, 2001). Çalışmaların ortak sonucu bağlanma temsillerinin, benlik işlevleri üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak önemli etkilere sahip olduğu yönündedir.

Özellikle 8 yaşın altındaki çocukların benlik değerleri ölçülmeye çalışıldığında bazı yönetsel sorunlarla karşılaşıldığı görülmektedir (Cassidy, 1990; Harter, 1989). En önemli sorunlar arasında, kendini bildirim ölçeklerinin yetersiz kalması ve okulöncesi çocukların benlik değerlerinin ilişkisel bir bağlamda ortaya çıkıyor olması görülmektedir (Harter, 1989). Bu sorunları aşabilmek için bağlanma kuramı çerçevesinde geliştirilen bazı ölçüm araçları bulunmaktadır (Verschueren, Marcoen ve and Sehoefs, 1996). Cassidy (1988) tarafından geliştirilen Kukla Görüşmesi (Puppet Interview) bu ölçüm araçlarından biridir. Kukla görüşmesinde, çocuğun kendi benlik değeriyle ilgili sorulara büyük bir el kuklası aracılığıyla yanıtlar üretmesi beklenmektedir. Çocuğun kukla aracılığıyla verdiği yanıtların diğerinin gözünden kendini nasıl algıladığını yansıtacağı ön görülmektedir (Cassidy, 1988, s. 121). El kuklası aracılığıyla oyunlaştırılmış ve dolaylı hale getirilmiş bu tür bir bilgi toplama yönteminin benliğin örtük yönlerini de ortaya çıkarabileceği ön görülmüştür. Kukla Görüşmesinin kullanıldığı çalışmalarda, çocukların sahip oldukları Güvenli Yer Senaryoları ve benlik değerleri arasında pozitif yönde ilişkiler olduğu belirlenmiştir (Bretherton, Ridgeway ve Cassidy, 1990; Cassidy, 1988; Verschueren, Marcoen ve Sehoefs, 1996).

Bu çalışmanın temel hedefi, okulöncesi çocukların Güvenli Yer Senaryolarını değerlendirmek için Uluç (2005) tarafından doktora tezi kapsamında Türkçeye uyarlanan Oyuncak Öykü Tamamlama Testinin-TR (OÖTT-TR) ilgili araştırmacılara tanıtılmasıdır. Yarıyapılandırılmış bir görüşme olan OÖTT-TR'in bağlanmanın doğasına ilişkin değerli bilgiler sağlayabileceği düşünülmektedir. Çalışma kapsamında OÖTT-TR kullanarak elde edilen güvenli ve güvensiz bağlanma senaryolarının, benlik temsilleri ve öğretmen değerlendirmeleriyle olan ilişkisinin değerlendirilmiştir. İlgili araştırmalar okulöncesi çocuklarda, bağlanma

temsilleri ve benlik temsilleri arasındaki ilişkinin sıklıkla incelendiğine işaret etmesine rağmen, kültürel farklılıklar göz önünde bulundurulduğunda Türk örnekleme üzerinde de ele alınmasının önemli bilgiler sağlayabileceği düşünülmektedir. Ek olarak, "Oyuncak Öykü Tamamlama Testi TR" ve "Kukla Görüşmesi Ölçeği" Türk örnekleminde ilk kez kullanılmaktadır. Bu anlamda her bir ölçeğin diğeri için birleşen geçerlik ölçütü oluşturabileceği düşünülmektedir. Bu çalışmanın, kullanılan ölçeklerin niteliği ve okulöncesi çocuklardaki bağlanmanın zihinsel temsiller boyutuna odaklanması nedeniyle özgün bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Araştırma içinde kullanılan ölçüm araçlarının paylaşılmasının, Türkiye'deki Bağlanma araştırmalarına katkılar sağlayabileceği ön görülmüştür.

Yöntem

Örneklem

Araştırmaya düşük sosyo ekonomik düzeyden (SED) 30 ve yüksek SED'den 30 olmak üzere toplam 60 anasınıfı öğrencisi katılmıştır. Araştırma verileri, iki özel anaokulu ve Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı iki anasınıfından toplanmıştır. Düşük SED olarak kabul edilen Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullardan gelen çocuklar için eve giren aylık gelir 1000 YTL'nin altındadır. Çocuklardan 11'nin annesi ilkökul mezunu, 19'nunki ortaokul mezunudur. Yüksek SED olarak kabul edilen çocuklar için eve giren aylık gelir 2000 YTL'nin üzerinde olarak belirlenmiştir. Çocuklardan 8'inin annesi lise mezunu, 22'sininki yüksek öğretim mezunudur. Katılımcıların daha önce psikiyatrik bir tedavi görmemiş olması şartı aranmıştır. Katılımcıların, 33'ü erkek ($ranj_{yaş} = 5.06 - 6.06$; $Ort. = 5.47$, $S = .45$) ve 27'si kızdır ($ranj_{yaş} = 5.06 - 6.05$, $Ort. = 5.47$, $S = .45$). Çocuklardan dördünün video kayıtlarında ortaya çıkan teknik aksaklıklar nedeniyle analizler 56 katılımcı üzerinden yapılmıştır. Bütün çocukların anne-babası hayattadır. Çocukların % 95'inin anne-babası evli ve bir arada yaşamaktadır. Katılımcıların % 77'si çekirdek aile, % 23'ü geniş aile içinde yaşamaktadır. Ailelerin % 33.3'ünün tek, % 33.3'ünün iki ve % 33.3'ünün ikiden fazla çocuğu bulunmaktadır. Çocuklardan % 85'inin annelerinden hiç uzak kalmadığı; % 15'inin 1 haftadan daha uzun süre ailelerinden ayrı kaldığı belirlenmiştir.

Veri Toplama Araçları

Oyuncak Öykü Tamamlama Testi TR (OÖTT-TR).

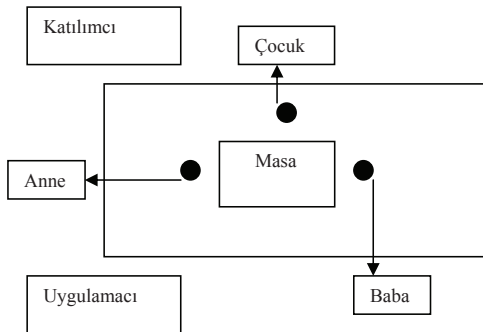
Oyuncak Öykü Tamamlama Testi (Doll Story Completion Task) Granot ve Mayseless (2001) tarafından okul öncesi çocukların Güvenli Yer Senaryolarını değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçek, Bretherton,

Ridgeway ve Cassidy (1990) tarafından geliştirilen öykü aktarımı tekniğini temel almaktadır. Bu yaklaşımda, uygulamacı tarafından başlatılan kısa öykülerin, çocuk tarafından, oyuncak insan figürleri ve oyuncak eşyalar kullanarak, tamamlanması beklenmektedir. Ölçek, ilki ısınma öyküsü olmak üzere toplam 6 öyküden oluşmaktadır. Bağlanmayla ilişkili beş öyküde, öykü içeriğinin yarattığı kaygı aracılığıyla “Güvenli Yer Senaryolarının” harekete geçirilmesi amaçlanmaktadır. Isınma öyküsü yüksüzdür. Katılımcının işlemi anlaması için kullanılmakta ve puanlamaya katılmamaktadır. Öykü temalarının sıralaması aşağıdaki gibidir: (1) çocuk kahvaltıda meyve suyunu döker; (2) parkta gezi sırasında kayadan düşerek incirir; (3) uyumak için yatağına gittiği sırada korkar; (4) anne-baba bir süreliğine çocuğu bakıcıya bırakarak evden ayrılır; (5) çocuk ve anne-baba yeniden bir araya gelir. Kodlama sırasında 4 ölçüt göz önünde bulundurulmaktadır: (1) duyguların açık bir şekilde ifade

edilmesi, (2) ebeveyn-çocuk ilişkisinin doğası (örn., ebeveynin duyarlılık ve tepkisellik düzeyi), (3) öyküdeki çatışmanın olumlu olarak çözümlenmesi ve (4) çocuğun aktarımlarının öykünün temasıyla tutarlılık içermesi. Genel sınıflama güvensiz öykü sayısı temel alınarak yapılmaktadır. Üç ve daha fazla güvensiz öykü içeren protokoller güvensiz olarak sınıflanmaktadır. Genel bağlanma sınıflaması için yargıcılararası uzlaşım katsayısının (iki yargıcı için) .91, her bir öykünün sınıflanması için iki yargıcı arası uzlaşım katsayısının .78 ile .85 arasında değiştiği belirlenmiştir (Granot ve Mayeseless, 2001). Ölçek, Uluç (2005) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin Türkçeye uyarlanan formunda genel bağlanma sınıflaması için yargıcılar arası güvenilirliğin Kappa = .83 ($n = 45, p < .001$) ve her bir öykü için yargıcılar arası güvenilirliğin Kappa = .81 ile 1.0 ($n = 45, p < .001$) arasında değiştiği belirlenmiştir (Uluç, 2005). Öykü 1 Tablo 1’de örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 1. Senaryo Örneği

Öykü 1: Kazara Dökülen Meyve Suyu Öyküsü (çocuk, anne, baba, masa, tabaklar)	
Uygulamacı:	“Tamam. Yeni bir öyküye geçelim” (içinde sofrta malzemelerinin olduğu kutuyu sallayın) “akşam yemeği için sofrayı hazırlamamda bana yardım eder misin?” (kutu katılımcıya verin, katılımcı sofrayı hazırlayana kadar bekleyin, eğer yardım isterse yardımcı olun.)
Uygulamacı:	“Şimdi aileyi yemek masasının etrafına oturtalım, böylece yemeğe hazır olsunlar” (katılımcı figürleri yerleştirene kadar bekleyin)
Uygulamacı:	(kaldığı yerden devam eder) “Burada ailemiz akşam yemeği yiyor. (katılımcının adı) ayağa kalktı, uzandı ve meyve suyunu kazara devirdi.” (çocuk figürünü meyve suyu kabını devirecek şekilde hareket ettirin, katılımcının kabı açıkça görmesini sağlayın)
Anne:	“....., meyve suyunu döktün” (sitemli ama aşırıya kaçmayan bir ses tonuyla; anneyi’a çevirin).
Uygulamacı:	“şimdi ne olduğunu bana göster”

Kukla Görüşmesi (KG). “Kukla Görüşmesi” Benliğin Çalışan Modelini değerlendirmek üzere Cassidy (1988) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek yarı yapılandırılmış görüşme formundadır. Görüşme sırasında çocuktan araştırmacının sorduğu 22 soruya bir el kuklası aracılığıyla yanıt vermesi istenmektedir. Uygulama boyunca araştırmacı el kuklasına bakmakta ve sorularını kuklaya yöneltmektedir. El kuklası aracılığıyla verilen yanıtların, çocuğun herhangi bir diğeri tarafından nasıl algılandığına ilişkin kişisel görüşünü ve kendine olan güven düzeyini yansıttığı kabul edilmektedir (Cassidy, 1988). Aşağıda görüşme sırasında kullanılan sorunlardan birkaçı örnek olarak verilmiştir: Kukla, bu çocuğu seviyor musun? (madde 1), Onun kötü huyu nedir? (madde 10), Sence bu çocuk değerli mi yoksa değerli değil mi? (madde 19) Kukla Görüşmesi Ölçeği, çocuğun benlik algısını olumluluk ve esneklik olmak üzere iki boyutta değerlendirmektedir. Olumluluk boyutu, olumlu benlik değeri ve algısını, esneklik boyutu, çocuğun kendisinin olumlu ya da olumsuz özelliklerini değerlendirmedeki esnekliğini yansıtmaktadır. 3 madde Esnek (1 Puan) ya da Katı (0 Puan) olarak, geri kalan 19 madde ise Olumlu (1 puan) ya da Olumsuz (0 puan) olarak puanlanmaktadır (Cassidy, 1988). Olumluluk ve Esneklik boyutlarında elde edilen puanlar temel alınarak olumlu-esnek, olumlu-katı, olumsuz-esnek ve olumsuz-katı olmak üzere 4 Benlik sınıflamasından birine atanmaktadır. Benlik sınıflamasına yapılan atamalarda, yargıcılardan her bir benlik sınıfı için yapılan tanımlamaları temel almaları istenmektedir (tanımlamalar için bakınız Uluç, 2005). Sınıflamaların yargıcılar arası güvenilirliği Kappa = .87 olarak hesaplanmıştır (Vershueren, Marcoen ve Schoefs, 1996b). Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Uluç (2005) tarafından yapılmıştır. İki ay arayla yapılan uygulamalar sonunda test-tekrar test güvenilirliklerinin Olumluluk boyutu için $r = .90$ ($n = 48$, $p < .001$), Esneklik boyutu için $r = .87$ ($n = 48$, $p < .001$) ve benlik değeri sınıflamaları için $r = .79$ ($n = 48$, $p < .001$) istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Yargıcılar arası güvenilirlikleri Olumluluk boyutu için $r = .96$ ($n = 52$, $p < .001$), Esneklik boyutu için $r = .97$ ($n = 52$, $p < .001$) ve benlik değeri sınıflamaları için $r = .86$ ($n = 52$, $p < .05$) olarak hesaplanmıştır.

Öğretmen Değerlendirme Formu (ÖDF). Öğretmen Değerlendirme Formu, Uluç (2005) tarafından öğretmenin çocuk hakkındaki izlenimlerini değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Form, çocuğa ilişkin toplam 29 ifade içermektedir. Öğretmenlerden verilen ifadelerin değerlendirdikleri çocuğu ne ölçüde tanımladığını 5’li Likert tipi bir ölçek üzerinden işaretlemeleri istenmektedir. 5 “tamamen uygun” ve 1 “hiç uygun değil” olmak üzere 1’den 5’e kadar bir yanıt aralığı vardır. 3 ölçeğin orta noktasıdır. Ölçek

değerlendirilirken 2, 3, 7, 8, 9, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 22, 24, 25, 26, ve 27. maddeler ters çevrilerek kodlanır. Toplam puan en düşük 1 ve en yüksek 5 arasında değişmektedir. Yüksek puanlar öğretmenin çocuğa yönelik değerlendirmelerinin olumlu olduğuna işaret etmektedir. Öğretmen Değerlendirme Formunun iç tutarlılığı $\alpha = .95$; Spearman Brown iki yarı test korelasyonu ise .94 olarak hesaplanmıştır (Uluç, 2005). ÖDF madde toplam korelasyonlarının yüksek olduğu, katsayıların .40 ile .83 arasında değiştiği ve maddelerin öğretmenlerin çocukla ilişkili değerlendirmelerini olumluluk ve olumsuzluk bakımından iyi ayırt ettiği belirlenmiştir (Uluç, 2005). Faktör analizi sonuçları maddelerin 6 alt boyutta toplandığına işaret etmiştir. Alt boyutlar ve her alt boyut için madde örnekleri aşağıdaki gibidir. (1) Davranış Kontrolü (örn., başımı sık sık derde sokar), (2) Akran Kabulü (yaşıtları tarafından sevilir), (3) İçedönüklük (oyunlara ve etkinliklere ilgi göstermez), (4) Keşif Eğilimi (yeni şeyleri anlamak ve öğrenmek ister) (5) Kendini Kabul (kendisiyle barışık bir çocuktur), (6) Bedensel Hareketlilik Düzeyi (genellikle hareketli ve enerjiktir).

İşlem

Uygulamalar, çocukların bulunduğu kurumlar tarafından sağlanan bir odada, bireysel olarak yapılmıştır. Veriler, aralarında en az iki hafta olan iki oturumda toplanmıştır. Kukla Görüşmesi ve Oyuncak Öykü Tamamlama Testlerinin sırası dengelenmiştir. Bütün uygulamaların görsel kayıtları alınmıştır. Her uygulamadan önce çocuğun kayıt cihazlarını tanıması ve incelemesi için vakit ayrılmıştır. Her uygulamanın sonunda katılımcılar hazine sandığı olarak adlandırılan oyuncak kutusundan küçük bir oyuncak hayvan seçme hakkı kazanmışlardır. Özel aktivite ve kutlamaların yapıldığı günlerde çocuklar, grup içinden alınmamış ve gerekiyorsa uygulama randevuları iptal edilmiştir.

Elde edilen görsel kayıtlar puanlanmak üzere gelişim ya da klinik psikoloji alanlarında uzman düzeyindeki yargıcılara gönderilmiştir. Her bir yargıcı puanlama konusunda kısa bir eğitim almıştır. Kukla Görüşmesi ve Öykü Tamamlama Testlerine ait kayıtlar farklı yargıcılara gönderilmiştir. Böylece, puanlama sırasında ortaya çıkabilecek yanlılıklar engellenmeye çalışılmıştır.

Kişisel bilgi formu annelere kapalı bir zarfın içinde verilmiştir. Yine zarfın ağız kapalı olarak geri alınmıştır. Anasınıfı öğretmenlerinden her bir çocuk için Öğretmen Değerlendirme Formunu (ÖDF) doldurmaları istenmiştir. Her bir çocuk için kod numarası verilerek, çocuk, anne ve öğretmenden toplanan görsel ve yazılı veriler çocukların adları silinip bu numaralar kullanılarak arşivlenmiştir.

Bulgular

Çalışmanın amaçlarıyla tutarlı olarak, veriler üzerindeki analizler iki grupta toplanmıştır. İlk olarak, katılımcıların OÖTT-TR'a verdikleri tepkilerin frekans dağılımları aktarılmış ve de Güvenli Yer Senaryoları ve Benlik Modellerinin örneklem içindeki cinsiyete bağlı dağılımları tablolar halinde sunulmuştur. İkinci aşamada, *Kukla Görüşmesi* ölçeğinden elde edilen puanlar ve öğretmen değerlendirmeleri ile OÖTT-TR puanları arasındaki ilişkiler irdelenmiştir.

Örneklem İçindeki Dağılımlar ve Katılımcı Tepkilerinin Değerlendirilmesi

Oyuncak Öykü Tamamlama Testi TR. Her bir uyarıcı öykü için en sık aktarılan senaryoların özetleri ve güvenli-güvensiz sınıflamalarının sıklığı Tablo 2'de sunulmuştur.

Elde edilen sonuçlar, güvensiz tepkilerin en sık Öykü 1'de (23 güvensiz tepki), en az Öykü 3'te (5 güvensiz tepki) gözlemlendiğine işaret etmiştir. Katılımcılardan % 33.93'ü (19 katılımcı) en fazla 1 öyküye güvensiz tepki vermiştir. % 41.07'si (23 katılımcı) iki öyküye, % 16.07'si (9 katılımcı) 3 öyküye ve % 5.36'sı (3 katılımcı) 4 öyküye güvensiz tepki vermiştir. Katılımcılardan sadece % 3.57'si (2 katılımcı) öykülerin tamamına güvensiz tepkiler vermiştir. İzleyen aşamada katılımcılar verdikleri toplam güvensiz senaryo sayısına göre, genel bağlanma sınıflamalarına atanmışlardır. İki ya da daha az güvensiz senaryo veren çocuklar güvenli olarak sınıflandırılmıştır. Üç ya da daha fazla güvensiz senaryo veren çocuklar ise güvensiz olarak sınıflandırılmıştır. Güvenli Yer Senaryolarının cinsiyete göre örneklem içindeki dağılımı Tablo 3'te aktarılmıştır.

Tablo 2. En Sık Gözlenen Senaryo İçerikleri

Öykü		N
1	Kazara Dökülen Meyve Suyu Öyküsü	
Güvenli	Eğer anne-baba dökülenleri temizlerse, şiddet içermeyen bir disipline başvurursa (daha dikkatli ol oğlum/kızım gibi) öykü güvenli olarak sınıflanır.	33
Güvensiz	Eğer fiziksel yada sözel şiddet varsa, çocuk cezaya çarptırılıyorsa öykü güvensiz olarak sınıflanır.	23
2	Yatak Odasındaki Canavar Öyküsü	
Güvenli	Eğer anne-baba korkan çocukla ilgileniyorsa ve çocuk tekrar uykuya dönüyorsa öykü güvenli olarak sınıflanır.	44
Güvensiz	Eğer anne-baba çocukla ilgilenmiyorsa, canavar çocuk yada anne-babaya zarar veriyorsa, çocuk uykuya dönemiyorsa güvensiz olarak sınıflanır.	12
3	Yaralı Diz Öyküsü	
Güvenli	Çocuk dizini yaraladığında anne-baba onunla ilgileniyorsa, tedavi ediyorsa, anne-baba kayanın üstüne çıkıp yaralanmadan aşağıya iniyorsa öykü güvenli olarak sınıflanır.	51
Güvensiz	Anne-baba çocukla ilgilenmiyorsa, cezalandırıyorsa, fiziksel-sözel şiddet varsa, figürlerden biri ölüyorsa öykü güvensiz olarak sınıflanır.	5
4	Ayrılık Öyküsü	
Güvenli	Ayrılık öyküsünde çocuk herhangi bir başa çıkma işareti gösteriyorsa (büyükannenle oynama, televizyon izleme, alışverişe çıkma gibi) öykü güvenli olarak sınıflanır.	46
Güvensiz	Çocuk sürekli olarak ağlıyorsa, saldırganlaşıyorsa, biri ölüyor-evden kaçıyor öykü güvensiz olarak sınıflanır	10
5	Yeniden Biraraya Gelme Öyküsü	
Güvenli	Eğer aile bir araya gelip diyalog kuruyorsa, birbirlerine sarılıyorsa, bir aile etkinliğinde bulunuyorlarsa öykü güvenli olarak sınıflanır.	48
Güvensiz	Aile üyeleri bir araya gelemiyorsa, çocuk saldırganlaşıyorsa, biri ölüyor-evden kaçıyor anne-babanın tavırları şiddet içeriyorsa öykü güvensiz olarak sınıflanır.	8

Tablo 3. Bağlanma Sınıflamaları ve Cinsiyetin Örneklem İçindeki Dağılımı

	Güvenli	Güvensiz	Toplam
Erkek	22 (% 39.3)	8 (% 14.3)	30 (% 53.6)
Kız	20 (% 35.7)	6 (% 10.7)	26 (% 46.4)
Toplam	42 (% 75)	14 (% 25)	56 (% 100)

Genel sınıflamaya dayanan sonuçlar, katılımcıların büyük çoğunluğunun (% 75) senaryolarının güvenli olduğuna işaret etmiştir. Demografik bilgiler temel alınarak yapılan ki-kare testleri, cinsiyet, gelir düzeyi ve aile yapısının bağlanma sınıflamalarına göre anlamlı bir farklılık göstermediğine işaret etmiştir ($p > .05$).

Kukla Görüşmesi Ölçeği. Kukla Görüşmesi iki aşamada değerlendirilmektedir. Birinci aşamada yargıcılar çocukların verdikleri yanıtları temel olarak olumluluk ve esneklik boyutlarında puanlamalar yapmışlardır. Olumluluk ve Esneklik boyutlarının ortalama ve standart sapma puanları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Benlik Değeri Puanlarının Ortalama ve Standart Sapmaları

	Olumluluk			Esneklik		
	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>
Erkek	31	17.03	1.30	31	1.37	1.21
Kız	26	17.52	.76	26	1.33	.97

Olumluluk ve esneklik puanlarında Cinsiyet (kız-erkek) ve gelir düzeyine (düşük-yüksek) bağlı farklılıklar bulunup bulunmadığı belirlemek için, eneklik ve olumluluk puanları bağımlı değişken ve cinsiyet ve gelir düzeyi bağımsız değişken olarak alınarak 2x2 çok yönlü varyans analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları, her iki boyuttada cinsiyet ya da gelir düzeyine bağlı bir farklılık olmadığına işaret etmiştir ($p > .05$) Öğretmen değerlendirmesinin boyutları ile Olumluluk ve Esneklik puanları arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon katsayısı kullanılarak hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 5'te özetlenmiştir.

Sonuçlar, Akran kabulü ($r = .34$), Kendini kabul ($r = .30$) ve toplam ölçek puanı ($r = .30$) ile Kukla Görüşmesinden elde edilen olumlu benlik algısı puanı arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler oldu-

ğuna işaret etmiştir. Buna göre, öğretmenleri, Kukla Görüşmesinde kendilerini daha olumlu değerlendiren çocukların, akranları tarafından daha fazla kabul gördüğünü ve kendilerinden daha hoşnut olduklarını gözlemlemektedirler. Kukla Görüşmesi aracılığıyla elde edilen esneklik puanları ve keşif eğilimi ($r = .37$) arasında orta düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkiler olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, kendini değerlendirmede esnek davranan çocukların, yeni şeyleri keşfetmek ve hatalarına rağmen etkinliklere devam etmek konusunda daha istekli olduklarının öğretmenleri tarafından gözlemlendiğine işaret etmektedir.

Kukla görüşmesinin ikinci değerlendirme aşamasında, yargıcılardan izledikleri görüşmenin bütününe temel olarak çocuğu dört benlik sınıflamasından birine atamaları beklenmektedir (Esnek-olumlu, Katı-olumlu, Esnek-olumsuz ve Katı-olumsuz). Benlik örneklem içindeki dağılımı Tablo 6'da verilmiştir.

Çocukların benlik sınıflamalarında cinsiyete bağlı bir fark bulunup bulunmadığını sınamak için χ^2 kullanılmıştır. Analiz sonuçları, katılımcıların benlik sınıflarına dağılımında cinsiyete bağlı anlamlı bir fark olmadığına işaret etmektedir ($p > .05$).

Tablo 5. Öğretmen Değerlendirmeleri ve Benlik Değeri ($N = 57$)

	Olumluluk	Esneklik
Davranış Kontrolü	.20	.03
Akran Kabulü	.34*	.12
İçer Dönüklük	.24	.06
Keşif Eğilimi	.20	.37**
Kendini Kabul	.30*	.10
Hareketlilik Düzeyi	.27	.02
Toplam Puan	.30*	.02

* $p < .05$, ** $p < .001$

Tablo 6. Benlik Değeri Sınıflamaları ve Cinsiyetin Örneklem İçindeki Dağılımı

	Erkek	Kız	Toplam
Esnek-Olumlu	12 (% 21.1)	11 (% 19.3)	23 (% 40.4)
Katı-Olumlu	7 (% 12.3)	7 (% 12.3)	14 (% 24.6)
Esnek-Olumsuz	3 (% 5.3)	6 (% 10.5)	9 (% 15.8)
Katı-Olumsuz	9 (% 15.8)	2 (% 3.5)	11 (% 19.3)
Toplam	31 (% 54.4)	26 (% 45.6)	57 (% 100)

Güvenli Yer Senaryoları ile Benlik ve Öğretmen Değerlendirmeleri Arasındaki İlişkiler

Benlik Değeri. Her iki ölçekten (Oyuncak Öykü Tamamlama Testi TR ve Kukla Görüşmesi) sürekli ve süreksiz olmak üzere iki tür puan elde edilmektedir. Kullanılan ölçekler açısından, farklı puan türleriyle yapılacak analizlerin farklı yorumlara olanak sağlayabileceği göz önünde bulundurularak, ölçek puanları ilk olarak sürekli değişken ikinci olarakta sınıflama türü değişken olarak kullanılarak analizler tekrarlanmıştır. Oyuncak Öykü Tamamlama Testi TR için toplam güvensiz öykü sayısı ve Kukla Görüşmesi Ölçeği için olumluluk ve esneklik puanları temel alınarak aralarındaki ilişkiler Pearson korelasyon katsayısı aracılığıyla hesaplanmıştır. Analiz sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Güvensiz Senaryo Sayısı ve Benlik Değeri ($N = 56$)

		Toplam Güvensiz Senaryo Sayısı
Benlik	Olumluluk	-.56**
	Esneklik	-.24*

* $p < .05$, ** $p < .001$

Sonuçlar, çocukların sahip olduğu güvensiz senaryo sayısı ve benlik algılarının olumluluk boyutu arasında orta düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki olduğuna işaret etmiştir. Buna göre, bağlanma senaryolarının güvensizlik düzeyi arttıkça benlik algılarının olumsuzluk düzeyinde arttığı söylenebilir. Esneklik boyutunda alınan puanlar ve bağlanma senaryoları arasında zayıf düzeyde, negatif ve anlamlı bir ilişki belirlenmiştir. Bu bulgu, ulaşılan güvensiz senaryo sayısındaki artışa paralel olarak çocuğun kendini değerlendirmesindeki esnekliğinin azaldığı şeklinde yorumlanabilir.

İzleyen adımda, Oyuncak Öykü Tamamlama Testi TR (güvenli/güvensiz) ve Kukla Görüşmesi Ölçeği (Esnek-Olumlu, Katı-Olumlu, Katı-Olumsuz, Katı-Olumsuz) elde edilen sınıflama türü puanların anlamlı farklılık gösterip göstermediklerinin değerlendirilmesi amacıyla χ^2 testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde, çocukların kendini esnek-olumlu değerlendirme oranının güvenli senaryolara sahip çocuklarda en yüksek olduğu (% 43.4) ve güvensiz çocuklardan hiç birinin kendini değerlendirirken esnek-

olumlu davranmadığı (% 0) görülmektedir. Katı-olumlu (mükemmeliyetçi) değerlendirme oranı güvenli çocuklar için (% 17) güvensiz olanlara (% 1.9) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Esnek-olumsuz değerlendirme oranlarının güvenli (% 9.4) ve güvensiz (% 6) çocuklar için görece olarak yakın olduğu görülmüştür. Katı-olumsuz benlik değerlendirmesi oranının güvensiz senaryolara sahip çocuklarda en yüksek olduğu (% 17) ve güvenli çocuklarda bu oranın oldukça düştüğü (% 3.8) görülmektedir. Farklı bağlanma temsillerine sahip çocukların benlik değerlendirmelerinde gözlenen bu farklılıkların anlamlı olduğu belirlenmiştir ($\chi^2_3 = 30.50, p < .05$).

Öğretmen Değerlendirmeleri. Öğretmenlerin çocuklara ilişkin değerlendirmelerinin, Güvenli Yer Senaryolarının niteliğine göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla bağlanma temsillerinin niteliği (güvenli, güvensiz) 2 düzey olmak üzere ÖDF’nun toplam puanı ve her bir alt boyuttan elde edilen puanlar için t -testi yapılmıştır. Anlamlı t -testi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir.

Analiz sonuçları, Güvenli bağlanma temsillerine sahip çocukların ($Ort. = 4.3, S = 0.6$), Güvensiz bağlanma temsillerine sahip çocuklara ($Ort. = 3.7, S = 0.9$) göre, öğretmenleri tarafından genel olarak daha olumlu görüldüğüne işaret etmektedir ($t_{40} = 2.49, p = .01$). Ölçeğin alt boyutları üzerinde yapılan analizler sonucunda çocukların Bağlanma Temsillerinin niteliğine göre, Davranış Kontrolü, Akran Kabulü ve Bedensel Aktivitelere Düzeyi boyutlarında anlamlı farklılıklar gösterdikleri belirlenmiştir. Güvenli çocukların ($Ort. = 4.2, S = 0.9$) Güvensiz olanlara ($Ort. = 3.5, S = 1.3$) göre, öğretmenleri tarafından Davranış Kontrolü boyutunda daha olumlu değerlendirildikleri gözlenmiştir ($t_{40} = 1.77, p = .01$). Bu bulgu, Güvenli çocukların başlarını daha az derde soktuğu, kurallara daha rahat uyabildiği ve kendisiyle ilgili yakınmalarının daha az olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 8. Bağlanma Temsillerine Göre Benlik Değeri Sınıflamalarının χ^2 Testi Sonuçları ($N = 56$)

	Güvenli	Güvensiz	Toplam
Esnek-Olumlu	23 (% 43.4)	0 (% 0)	23
Katı Olumlu (mükemmeliyetçi)	12 (% 17)	1 (% 1.9)	13
Esnek-Olumsuz	5 (% 9.4)	4 (% 6)	9
Katı-Olumsuz	2 (% 3.8)	9 (% 17)	11
Toplam	42	14	

* $p < .05$, ** $p < .001$, $\chi^2_3 = 30.50$

Tablo 9. Öğretmen Değerlendirmelerine İlişkin *t*-Testi Sonuçları

Bağlanma Grubu	<i>N</i>	<i>Ort.</i>	<i>S</i>	<i>sd</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Davranış Kontrolü						
Güvenli	33	4.2	0.9	40	1.77	.01
Güvensiz	9	3.5	1.3			
Akran Kabulü						
Güvenli	33	4.6	0.5	40	2.50	.01
Güvensiz	9	3.9	1.0			
Bedensel Hareketlilik Düzeyi						
Güvenli	33	4.5	0.5	40	3.46	.001
Güvensiz	9	3.6	0.9			
Ölçek Toplam Puanı						
Güvenli	33	4.3	0.6	40	2.49	.01
Güvensiz	9	3.7	0.9			

Ek olarak, Akran Kabulü boyutunda güvenli çocukların ($Ort. = 4.6, S = 0.5$) güvensiz çocuklardan ($Ort. = 3.9, S = 1$) anlamlı derecede farklı olduğu gözlenmiştir ($t_{40} = 2.50, p = .01$). Bu bulguya dayanarak, güvenli çocukların daha fazla arkadaşı olduğu, kolay arkadaş edindikleri, diğer çocukların arasına hızlıca katıldıkları ve başarıyı daha fazla önemsedikleri söylenebilir. Anlamlı fark gözlenen son boyut Bedensel Hareketlilik Düzeyidir. Öğretmenler Bedensel Hareketlilik Düzeyi açısından Güvenli çocukları ($Ort. = 4.5, S = 0.5$) Güvensiz çocuklara ($Ort. = 3.6, S = 0.9$) göre daha olumlu algılamaktadır ($t_{40} = 3.46, p = .001$). Bir başka ifadeyle, öğretmenler Güvenli çocukların bedensel hareketlerden daha fazla hoşlandıklarını, daha enerjik olduklarını ve fiziksel olarak zorlandıkları durumlarda kolay vazgeçemediklerini vurgulamaktadırlar.

Tartışma

Kukla Görüşmesi ve OÖTT-TR yarı yapılandırılmış görüşme biçimindeki ölçüm araçlarıdır. Bu nedenle, katılımcı tepkilerinin sınıflanmasına dayanan niceliksel verilerin analizi kadar, katılımcı tepkilerinin niteliksel değerlendirmeleri de önem taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda, tartışma bölümüne bulgular bölümünde aktarılan analiz sonuçlarının OÖTT-TR'in geçerliği bağlamında tartışılması ile başlanmıştır. Katılımcıların OÖTT-TR'i oluşturan öykülere verdikleri tepkilerin içerikleri ise senaryoların niteliksel değerlendirmesi başlığı altında ele alınmıştır.

Bulgular OÖTT-TR ve Kukla Görüşmesine dayalı yapılan sınıflamaların örneklem içindeki yüzde dağılımlarının önceki çalışmalara oldukça yakın olduğuna

işaret etmiştir. Bu çalışmada, Güvenli Yer Senaryoları temel alınarak yapılan bağlanma sınıflamaları, örneklemin % 75'inin güvenli bağlanma temsillerine sahip olduğunu göstermektedir. Bu sonuç kültürlerarası çalışmalarda elde edilen yüzdelerle oldukça paraleldir (Bretherton, 1985; Van Ijzendoorn ve Sagi, 1999). Kukla Görüşmesi Ölçeği çerçevesinde yapılan sınıflamalar ise katılımcıların % 65'inin olumlu (esnek-olumlu ve katı-olumlu) Benlik temsilleri gruplarında yer aldığını göstermiştir. Bu sonuçlar, Cassidy'nin (1988) orijinal çalışmasında elde edilen sonuçlarla oldukça benzerdir. Cassidy'nin 52 çocuktan oluşan örnekleminde esnek-olumlu ve katı-olumlu çocukların oranı % 72 olarak bulunmuştur. Bu bağlamda, Güvenli Yer Senaryolarına dayalı olarak yapılan bağlanma sınıflamalarının ve Kukla Görüşmesine dayalı olarak yapılan benlik değerlendirmelerinin Türk örnekleminde de benzer bir dağılım gösterdiği düşünülmüştür.

OÖTT-TR ve Kukla Görüşmesi Türk örnekleminde ilk kez kullanılan ölçüm araçlarıdır. Bu nedenle, Bağlanma kuramı temel alınarak geliştirilen bu iki aracın birbirleri için bileşen ölçüt geçerliği oluşturabilecekleri ön görülmüştür. Kuramsal olarak, güvenli bağlanma yaşantılarının olumlu bir benlik temsiline gelişimi açısından önem taşıdığı varsayılmaktadır (Bowlby, 1973). Bu çalışma kapsamında elde edilen bulgular, katılımcıların sahip oldukları güvenli senaryolardaki artışa paralel olarak benlik değerlerinin de yükseldiğine işaret etmiştir. İki ölçek arasındaki, bağlanma kuramıyla uyumlu bu ilişki, araçların bileşen ölçüt geçerliği için bir kanıt olarak kabul edilebilir. Güvenli Yer Senaryolarının olumlu benlik algısının yanı sıra kendini değerlendirmedeki esneklikle de ilişkili olduğu görülmüştür. Benliğe yönelik, olumlu ve

esnek tutumların ruh sağlığı açısından koruyucu etkeler olduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda, izleyen çalışmalarda Güvenli Yer Senaryoları ve psikopatoloji arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

İlgili çalışmalar güvenli bağlanma temsillerine sahip çocukların öğretmenleri tarafından daha olumlu algılandıklarına işaret etmektedir (Matas, Arend ve Sroufe, 1978). Bu nedenle, öğretmenlerin katılımcılara ilişkin gözlemlerinin OÖTT-TR'nin geçerliği açısından bir ölçüt olarak kullanılabilirliği ön görüşmüştür. Bu çalışmada, güvenli olarak sınıflanan çocukların Akran Kabulü, Hareketlilik Düzeyi ve Davranış Kontrolü alanlarında Güvensiz olanlara göre daha olumlu değerlendirildikleri gözlenmiştir. Özellikle Akran Kabulü ve Davranış Kontrolü konusunda gözlenen farklılıklar önceki çalışmalarla paralellik göstermektedir (Moss, St-Laurent, Dubois-Comtois ve Cry, 2005). Bu çalışma Güvenli Yer Senaryoları ve farklı benlik işlevleri (Davranış Kontrolü ya da Akran Kabulü gibi) arasında ilişkiler olduğuna işaret etmiştir. Ancak bu ilişkilerin daha geniş bir örneklemede modellenerek çalışılması gerekmektedir. Benlik değeri ve öğretmen değerlendirmeleriyle olan ilişkisi göz önünde bulundurulduğunda, izleyen çalışmalar için, OÖTT-TR'nin bağlanma temsillerinin niteliğini değerlendirmede kullanılabilirliği düşünülmektedir.

Senaryo İçeriklerinin Niteliksel Değerlendirmesi

Katılımcıların OÖTT-TR için aktardıkları senaryoların içerikleri ele alındığında iki nokta dikkat çekmektedir. İlk nokta, Tablo 2'den de izlenebileceği gibi, aktarılan güvenli ve güvensiz senaryo sayısı açısından öyküler arasında göz önünde bulundurulması gereken farklılıklar bulunduğu. İkinci nokta ise, tüm öykülerin ortak bir senaryo akışına sahip olmasına karşın, her bir öykünün kendi içinde küçük farklılıklar taşımasıdır.

Her bir öykü için farklı sayıda katılımcının güvensiz tepki vermesinin, öykü içeriğinin harekete geçirdiği kaygının niteliğiyle ilişkili olabileceği düşünülmüştür. OÖTT-TR oluşturulurken, her bir öykünün bağlanma senaryolarını harekete geçirecek farklı bir kaygı kaynağını temsil etmesi tercih edilmiştir (fiziksel tehdit kişilerarası tehdit, imgesel tehdit, ayrılık ve yeniden biraraya gelmenin yarattığı tehditler). Katılımcıların tepkilerinde gözlenen çeşitlilik, bu amaçla ulaşılabildiğinin işareti olarak kabul edilmiştir. Aşağıda her bir öykü için elde edilen genel senaryo akışları ve güvenli-güvensiz tepkiler arasındaki sayısal farklar yorumlanmıştır.

En az güvensiz tepkiyi üçüncü öykü (dizi yaralanan çocuk öyküsü) almıştır. Üçüncü öyküde kaygıyı yaratan çocuğun yaralanması, yani fiziksel bir dış tehditin

ortaya çıkmasıdır. Fiziksel bütünlüğün bozulmasına yönelik bu tür bir tehdidin, hem çocuk hem de ebeveyn için bağlanma sistemini harekete zorlayacak en yoğun kaygı kaynağı olduğu kabul edilebilir. Bu nedenle, bu tür bir senaryo için ebeveyn duyarlılığının (tepki hızının) ve tepki kalitesinin (korumaya ve yatıştırma yönelik tepkiler) en yüksek düzeyde olması beklenmektedir. Gerçekten de, üçüncü öyküye verilen tepkiler değerlendirildiğinde, katılımcıların tamamına yakının hızlı ve yatıştırıcı bir müdahale beklentisinde oldukları görülmüştür. Öykü içerikleri, bu tür bir müdahalenin ardından çocukların günlük aktivitelerine kesintisiz olarak devam edebildiklerine işaret etmektedir. Çocukların ürettiği öyküler değerlendirildiğinde, ebeveynlerinden hızlıca gelmelerini, herhangi bir tereddüt ya da eleştiri olmaksızın soruna odaklanmalarını, fiziksel temas kurmalarını ve son olarak da, etkinliğe dönmesi için çocuğu yüreklendirmelerini bekledikleri gözlenmiştir. Zihinsel senaryoların tekrarlı günlük deneyimlere dayandığı varsayımı göz önünde bulundurulduğunda, çocukların büyük çoğunluğunun, günlük deneyimlerine paralel olarak, fiziksel bir zarar durumunda korunacaklarına ve yatıştırılacaklarına yönelik senaryolarının oldukça net ve oturmuş olduğu görülmektedir.

Öte yandan, birinci öykü (kazara dökülen meyve suyu öyküsü) katılımcıların en sık güvensiz tepki verdiği öyküdür. Bu öyküde kaygı durumu kişilerarası alanda ve çocuğun yapmış olduğu bir hata tarafından tetiklenmektedir. Bu nedenle, tehditin kaynağını, süreden kişilerarası ilişkinin bozulma riski, fiziksel yaralanma ya da ebeveyninden yoksun kalmadan oldukça farklı bir tehdit kaynağıdır. Bu durumda ortaya çıkan risk, fiziksel değil duygusal mesafenin artışıdır. Çocukların aktardığı senaryolar izlendiğinde, sonraki öykülerden farklı olarak birinci öyküde, oyuncaklar arasındaki fiziksel mesafenin azaltılmasına yönelik girişimlerin olmadığı görülmektedir. Öykülerden edinilen izlenim, azaltılmaya çalışılan mesafenin daha çok duygusal boyutta olduğu yönündedir. Güvenli öykülerde durumun bir kaza olduğunun ebeveynler tarafından da onaylanıp, normalize edilmesinin (herkes kaza yapar gibi) çatışmayı çözdüğü görülmektedir. Buna karşın, güvensiz öykülerde çocuk cezalandırılmasa bile, ebeveynlerin normalize edici açıklamalarda ya da davranışlarda bulunmadığı durumda, çocukların huzursuzluğunun devam ettiği (suçlu hissettiklerini söylemek, ağlamaya başlamak ya da yemek yememek gibi) ve varolan etkinliğe dönemedikleri belirlenmiştir. Gerçekten de, birinci öykünün başında durumun bir kaza sonucu ortaya çıktığı açıkça ifade edilmesine karşın, çocukların büyük çoğunluğunun durumun bir kaza olduğunu tekrar tekrar vurgulama ihtiyacı duydukları gözlenmiştir.

Sonuç olarak, çocukların, gerçek yaşam deneyimlerine bağlı olarak, birinci öyküye daha sık güvensiz tepkiler veriyor olabilecekleri düşünülmüştür.

İkinci öyküdeki (yatağın altındaki canavar öyküsü) tehditin kaynağı imgeseldir. Senaryo başlangıcında, çocukların tamamının bu imgesel tehditi olduğu gibi almalarına rağmen, sonrasında durumun ebeveyn tarafından çözümlenebilir somut bir tehdite çevrilmesini bekledikleri gözlenmiştir (örn., çocuk yatağının altında bir canavar olduğu için korktuğunu söylediğinde, ebeveynleri odayı araştırarak bir böcek bulmuş ve onu ortadan kaldırmışlardır). Bu tür çözümler çoğunlukla çocukların rahatlayarak uykuya geçmesinde yeterli olmuştur. Bu sonuç, bağlanma davranış sisteminin başarıyla çalıştığına işaret etmektedir. Öte yandan, ebeveynler çocukların yanına gelse bile (ebeveyn duyarlılığı), aktif bir çaba göstermeden sadece didaktik bilgi verdiğinde (canavar diye bir şey yok, gibi) çocukların huzursuzluğunun devam ettiği gözlenmiştir. İzlenen görüşmeler çerçevesinde, çalışmaya katılan yaş grubunun imgesel tehditin (canavar) gerçek dışı olduğunu baştan beri bildiği anlaşılmaktadır. Ancak, kaygının yatışabilmesi için bu bilginin yeterli olmadığı görülmektedir. Söz konusu imgesel bir tehdit olduğunda, ebeveynlerin fiziksel mesafeyi azaltması, tehditi önemsemesi, somutlaştırması ve kontrol altına alması güvenli zihinsel senaryolara ait akış olarak göze çarpmaktadır.

Son iki öykünün temaları bağlanma kuramıyla daha doğrudan bir ilişkiye sahiptir. Dördüncü öyküde kaygı, ayrılık durumu aracılığıyla tetiklenmektedir. Kayıtlar incelendiğinde tüm çocukların ayrılığa karşı hoşnutsuzluklarını belirttikleri ve bu hoşnutsuzluğun ebeveynlerin yatıştırmaya yönelik davranışlarını tetiklediği gözlenmiştir. Katılımcıların sıkıntılarının yatışması için, ebeveynleri simgeleyen oyuncaklar aracılığıyla dile getirilen küçük garantiler yeterli olmaktadır (örn., “merak etme döneceğiz”). Bu durum, güvenli senaryolara sahip çocuklarda ayrılık sahnelerinin ve ebeveynlerin döneceğine ilişkin inançların içselleştirildiği şeklinde yorumlanmıştır. Öte yandan, güvensiz olarak tanımlanan senaryolarda katılımcılar tarafından oynatılan ebeveynlerin kararsız (gitmekten vazgeçmek gibi) ya da saldırgan (ağladığı için çocuğu cezalandırmak gibi) oldukları gözlenmiştir. Bu tür senaryolarda çocuğun protestosunun yatışmadığı ve günlük aktivitelere dönemediği görülmektedir. Aktarılması gereken önemli bir nokta da, güvenli senaryolar veren çocukların günlük etkinliklere (bakıcıyla televizyon izlemek, yemek yemek, parka gitmek gibi) hızlıca dönmelerine rağmen, bir süre sonra uyumak istemeleridir. Bu durum, güvenli çocuklar için bile, yaş döneminin bir özelliği olarak, ayrılığın ağır bir tema olduğu ve bastırma savunmasını kullanarak bu durumla başa

çıkılmaya çalıştıkları şeklinde yorumlanmıştır.

Son öykü olan yeniden bir araya gelme, yapısı gereği diğer öykülerden farklıdır. Tüm öyküler açık bir çatışma ya da hoşnutsuzluk durumu ile başlarken, beşinci öyküde hoşnutsuzluk yaratan bir durumun ortadan kalkması söz konusudur. Bu nedenle, çocukların büyük çoğunluğu öykünün başından itibaren enerji düzeyi yüksek ve çatışma içermeyen senaryolar aktarmışlardır. Tüm aile üyelerinin, kimi zaman bakıcı da dahil olmak üzere, bir araya gelip sarılması ve temas etmesi güvenli olarak tanımlanan senaryoların tipik bir özelliği olarak göze çarpmaktadır. Fiziksel teması, genellikle, ortak bir aktivite izlemektedir (beraber yemek yemek, parka gitmek ya da televizyon izlemek gibi). Katılımcıların aktardığı senaryolarda, temasın, şiddeti giderek azalmakla birlikte, oyunun sonuna kadar devam ettiği görülmüştür. Güvensiz senaryolarda ise temas baştan engellenmektedir (örn., ebeveynlerin geleceğini duyan çocuk gidip uyumakta ya da evden kaçmaktadır).

Genel sınıflamada Güvenli Bağlanma grubuna atanan çocukların (1) tüm öykülerdeki çatışma durumlarıyla tutarlı olarak başa çıktıkları ve (2) bağlanma figürleri tarafından (oyuncak anne) desteklendikleri gözlenmiştir. Öte yandan, Güvensiz olarak sınıflanan çocukların, öykülerin çoğunda (1) kaygı yaratan durumun bir sonuca bağlanmadan kaldığı ve (2) bağlanma figüründen olumsuz tepkiler almayı bekledikleri gözlenmiştir. Analiz sonuçları, güvensiz olarak sınıflanan çocukların tamamında öykü 4, öykü 5 ya da her iki öykü için güvensiz senaryolar verildiğine işaret etmektedir. Bu bulgu, ayrılık ve biraraya gelme temalarının genel bağlanma temsiline niteliği açısından büyük önem taşıdığına bir kez daha işaret etmektedir (Bowlby, 1969).

Tüm öykülere verilen tepkiler göz önünde bulundurulduğunda, genel senaryo akışı aşağıdaki gibi tanımlanabilir: Kaygının ortaya çıkması > Fiziksel ya da duygusal mesafenin daraltılması aracılığıyla duygu düzenleme çabası > başa çıkma mekanizmalarının devreye girmesi > bağlanma sisteminin devre dışı kalması. Tüm senaryolar bu ortak akış diagramını izlese de, her bir öyküye verilen tepki gruplarının kendine özgü yönlerinin olduğu görülmektedir (birinci öyküde fiziksel değil duygusal mesafenin düzenlenmesinde olduğu gibi). Bu nedenle, ortaya çıkan tehdidin niteliğinin bağlanma sisteminin çalışma şekli üzerindeki etkilerinin izleyen çalışmalarda değerlendirilmesi gerektiği düşünülmüştür. Ek olarak, senaryo içerikleri başa çıkma mekanizmaları devreye girmeden önce temasın kurulmasının, yani duygu regülasyonunun sağlanmasının gerektiğine işaret etmektedir. Bu bulgu yetişkinler için bağlanma, duygu regülasyonu ve başa çıkma stratejilerinin ele alındığı çalışmalarda elde edi-

len sonuçlarla oldukça paraleldir (Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003). Bu durumda ilerleyen çalışmalarda ele alınması gereken değerli bir gözlem olduğu düşünülmektedir.

Niteliksel değerlendirme göz önünde bulundurulduğunda, OÖTT-TR'ın katılımcıların bağlanma sınıflamasının ötesinde bağlanma temsillerinin doğasına, tehditin niteliğinin sistemin çalışma şekli üzerindeki etkilerine ve başa çıkma stratejilerinin akışına ilişkin değerli bilgiler sağlayabileceği görülmektedir. Ulaşılan bilginin zenginliği ve derinliği, yarı yapılandırılmış görüşme ve oyunun, davranışsal gözlemler ve kendini bildirim ölçeklerine göre sağladığı avantajı yansıtmaktadır. Bu nedenle, OÖTT-TR ve benzeri ölçeklerin kullanımının bağlanma konusundaki bakış açımızı genişleteceği düşünülmektedir. Ancak, bu tür çalışmalarda, senaryo ölçümlerine ek olarak, ev gözlemleri ya da güç durum deneyinin yaşa uyarlanmış formlarının kullanılması gelenekselidir. Bu çalışmanın en önemli sınırlılığı, bu tür bir dış ölçüte yer verilmiş olmasıdır. Çalışmanın gerçekleştirildiği dönemde standardize edilmiş bir ev gözlemi protokolünün henüz Türkiye'ye aktarılmamış olması ve güç durum uygulaması için gerekli uzman personeli çalışmaya katmanın büyük güçlükler taşıması bu kısıtlılığın temel gerekçeleridir. Elde edilen senaryoların güvenilirliğini arttırmak için bu tür çalışmalara başlanmıştır. Bu çalışmada, daha zayıf bir dış ölçüt olarak kabul edilen, çocukların anasınıfı içindeki davranışlarının değerlendirilmesine başvurulmuştur. Bu çalışmanın önemli sınırlılıklarından bir diğeri de, örneklemimizin sayıca kısıtlı kalması ve sadece normal çocuklardan veri toplanmış olmasıdır. Örneklemimizin sayıca kısıtlılığı araştırma ekibinin insan kaynağı açısından sınırlı kalmasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada her bir katılımcı için üç farklı gün ayrılmış, bütün kayıtlar görsel olarak arşivlenmiş ve iki yargıcı tarafından bağımsız olarak değerlendirilmiştir. Bu oldukça masraflı ve zaman alan bir süreçtir. Gelecekteki çalışmalarda araştırmacı sayısının artırılarak, farklı tanı gruplarından çocuklarla çalışmaların sürdürülmesi planlanmaktadır.

Kaynaklar

- Anafarta, M. (2007). *The psychometric qualities of the knowledge of secure base script-prompt word outline method: Multi-sample evaluation of the validity and the reliability*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Ainsworth, M. S. ve Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American Psychologist*, 46, 331-341.
- Ainsworth, M. D. S., Bell S. M. ve Stayton, D. J. (1971). Individual differences in Strange Situation behavior of one-year-olds. H. R. Schaffer, (Ed.), *The origins of human social relations* içinde (17-57). London: Academic Press.
- Ainsworth, M. (1972). Attachment and dependency: A comparison. J. Gewirtz, (Ed.), *Attachment and dependency*. Washington, D.C.: Winston.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M., Waters, E. ve Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, N. J.: Erlbaum Inc.
- Ammaniti, M., Van IJzendoorn, M. H., Speranza, A. M. ve Tambelli, R. (2000). Internal working models of attachment during late childhood and early adolescence: An exploration of stability and change. *Attachment & Human Development*, 2 (3), 328-345.
- Belsky, J. ve Cassidy, J. (1994). Attachment: Theory and evidence. M. Rutter ve D. Hay, (Ed.), *Development through life* içinde (373-402). Oxford: Blackwell.
- Baldwin, J. M. (1906). *Social and ethical interpretations in mental development* (4. baskı). London: Macmillan.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Loss, sadness and depression* (Cilt 1). New York: Basic Books.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Separation* (Cilt 2). New York: Basic Books.
- Bakermans-Kranenburg, M. J. (2006). Script-like attachment representations: Steps towards a secure base for further research. *Attachment & Human Development*, 8 (3), 275-281.
- Bretherton, I. (1985). Attachment theory retrospect and prospect. I. Bretherton ve E. Waters, (Ed.), *Growing points in attachment theory and research. Monograph of the Society for Research in Child Development*, 50 (Serial No 209).
- Bretherton, I., Ridgeway, D. ve Cassidy, J. (1990). Assessing internal working models of the attachment relationships: An attachment story completion task for 3-years-olds. T. Greenberg, D. Cicchetti ve E. M. Cummings, (Ed.), *Attachment in the Preschool Years* içinde (273-308). Chicago: University of Chicago Press.
- Bretherton, I. (1985). Attachment theory: Retrospect and prospect. I. Bretherton ve E. Waters (ed.), *Growing points of attachment theory and research. Monographs of the Society for Research in Child Development*. 50 (1-2, Serial No. 209).
- Bretherton, L. (1991). Pouring new wine into old bottles: The social self as internal working model. M. R. Gunnar ve L. A. Sroufe, (Ed.), *Self processes and development: The Minnesota symposia on child psychology* (Cilt 23) içinde (1-41). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Bretherton, I. ve Munholland, K. A. (1999). Internal working models in attachment relations: A construct revisited. J. Cassidy ve P. R. Shaver, (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* içinde (89-111). New York: Guilford.
- Brewer, W. F. (1986). What is autobiographical memory? D. Rubin, (Ed.), *Autobiographical memory* içinde (25-49). Cambridge: Cambridge University Press.
- Cassidy, J. (1986). The ability to negotiate the environment: An aspect of infant competence related to quality of attachment. *Child Development*, 57, 121-135.
- Cassidy, J. (1988). The self as related to child-mother attachment at six. *Child Development*, 59, 121-134.
- Cassidy, J. (1990). Theoretical and methodological considerations in the study of attachment and the self in young children. M. T. Greenberg, D. Cicchetti, ve E. M. Cummings, (Ed.), *Attachment in the preschool years: Theory, research and intervention* içinde (87-119). Chicago: University of Chicago Press.
- Coppola, G., Vaughn, B. E., Cassibba, R. ve Costantini, A.

- (2006). The attachment script representation procedure in an Italian sample: Associations with adult attachment Interview scales and with maternal sensitivity. *Attachment & Human Development*, 8, 209-219.
- Cooley, C. H. (1902). *Human nature and the social order*. New York: Scribner's.
- Çalışır, M. (2008). *Bağlanma temsilleri ile depresif belirtiler arasındaki ilişki: Güvenli yer senaryoları ve erken dönem ilişkisel temalar*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Dunn, J. (1993). Social interaction, relationships, and the development of causal discourse and conflict management. *European Journal of Educational Psychology*, 8, 377-387.
- Epstein, S. (1980). The self-concept: A review and the proposal of an integrated theory of personality. E. Staub, (Ed.), *Personality: Basic aspects and current research* içinde (82-131). Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Fivush, R. (2006). Scripting attachment: Generalized event representations and internal working models. *Attachment & Human Development*, 8 (3), 283-289.
- Frodi, A., Bridges, L. ve Grolnick, W. (1985). Correlates of mastery-related behavior: A short-term longitudinal study of infants in their second year. *Child Development*, 56, 1291-1298.
- Goldberg, S. (2000). *Attachment and development*. Hillsdale, NJ: The Analytic Press.
- Granot, D. ve Mayseles, O. (2001). Attachment security and adjustment to school in middle childhood. *International Journal of Behavioral Development*, 25, 530-541.
- Harter, S. (1989). Causes, correlates and the functional role of global self-worth: A life-span perspective. J. Kolligan ve R. Sternberg, (Ed.), *Perceptions of competence and incompetence across the life-span* içinde (67-97). New Haven, CT: Yale University Press.
- Hinde, R. A. (1988). Continuities and discontinuities. M. Rutter, (Ed.), I içinde (367-384). Cambridge: Cambridge University Press.
- Kerns, K. A., Schlegelmilch, T. A., Morgan, T. A. ve Abraham, M. M. (2005). Assessing Attachment in Middle Childhood. A. Kerns, ve K. Richardson, (Ed.), *Attachment in middle childhood* içinde (46-71). New York: The Guilford Press.
- Main, M., Kaplan, N. ve Cassidy, J. (1985). Security of infancy, childhood and adulthood: A move to the level of representation. I. Bretherton ve E. Waters, (Ed.), *Growing points of attachment theory and research*. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 50, (Serial No 209).
- Main, M. (1973). *Exploration, play and cognitive functioning as related to child-mother attachment*. Yayınlanmamış doktora tezi, John Hopkins University.
- Marvin, R. S., ve Britner, P. A. (1999). Normative development: The ontogeny of attachment. J. Cassidy ve P. R. Shaver, (Ed.), *Handbook of attachment* içinde (44-67). New York: Guilford.
- Matas, L., Arend, R. A. ve Sroufe, L. A. (1978). Continuity of adaptation in the second year: The relationship between quality of attachment and later competence. *Child Development*, 49, 547-556.
- Mead, C. H. (1934). *Mind, self, and society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Mikulincer, M., Shaver, P. R. ve Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and Emotion*. 27 (2), 77-102.
- Moss, E. ve St Laurent, D. (2001). Attachment at school age and academic performance. *Developmental Psychology*, 37 (6), 863-874.
- Moss, E., St-Laurent, D., Dubois-Comtois, K. ve Cry, C. (2005). Quality of attachment at school age: Relationship between child attachment behavior, psychological functioning and school performance. T. Greenberg, D. Cicchetti ve E. M. Cummings, (Ed.), *Attachment in the preschool years* içinde (189-211). Chicago: University of Chicago Press.
- Rutter, M., ve O'Connor, T. G. (1999). Implications of attachment theory for child care policies. J. Cassidy ve P. R. Shaver, (Ed.), *Handbook of attachment* içinde (823-844). New York: Guilford.
- Schneider, B. H., Atkinson, L. ve Tardif, C. (2001). Child-parent attachment and children's peer relations: A quantitative review. *Developmental Psychology*, 37 (1), 86-100.
- Simpson, J. A. ve Rholes, W. S. (1998). Attachment theory: A glance at the past, a look to the future. J. A. Simpson ve W. S. Rholes, (Ed.), *Attachment theory and close relationships* içinde (3-21). New York: Guilford Press.
- Slade, A. (1987). Relationships, self and individual adaptation. A. Sameroff ve R. Emde, (Ed.), *Relationship disturbance in early childhood: A developmental approach* içinde (70-94). New York: Basic Books.
- Sroufe L. A. ve Fleeson J., (1986) Attachment and the construction of relationships. W. W. Hartup ve Z. Rubin, (Ed.), *Relationships and development* içinde (5171). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Steele, H. ve Steele, M. (2005). The construct of coherence as an indicator of attachment security in middle childhood: Family and friend interview. A. Kerns ve K. Richardson, (Ed.), *Attachment in middle childhood* içinde (137-160). New York: The Guilford Press.
- Sullivan, H. S. (1953). *The interpersonal theory of psychiatry*. New York: Norton.
- Sümer, N. (2006). Yetişkin bağlanma ölçeklerinin kategoriler ve boyutlar düzeyinde karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 21 (57), 1-22.
- Thompson, R. A. ve Raikes, H. A. (2003). Toward the next quarter-century: Conceptual and methodological challenges for attachment theory. *Development and Psychopathology*, 15, 691-718.
- Tüzün, Z. (2006). *Çeşitli psikolojik sorunları olan ergenlerde bağlanma biçimleri ve algılanan aile ortamları ile kişilerarası şema örüntüleri arasındaki ilişkilerin objektif ve projektif temelli değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Uluç, S. (2005). *Okul öncesi çocuklarda benliğe ilişkin inançlar, kişilerarası şemalar ve bağlanma ilişkisinin temsilleri arasındaki ilişki: Ebeveynlerin kişilerarası şemalarının ve bağlanma modellerinin etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Van IJzendoorn, M.H. ve Sagi, A. (1999). Cross-cultural patterns of attachment: Universal and contextual dimensions. J. Cassidy ve P. R. Shaver, (Ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* içinde (713-734). New York: Guilford.
- Vershueren, K., Marcoen, A. ve Schoefs, V. (1996). The internal working model of the self, attachment and competence in five-year-olds. *Child Development*, 67, 2493-2511.
- Vaughn, B. E., Waters, H. S., Coppola, G., Cassidy, J., Bost, K. K. ve Veri'ssimo, M. (2006). Script-like attachment representations and behavior in families and across cultures: Studies of parental secure base narratives.

Attachment & Human Development, 8 (3), 179-184.
Waters, H. S., Rodrigues, L. M. ve Rideway, D. (1998). Cognitive underpinning of narrative attachment assessment. *Journal of Experimental Child Psychology*, 71, 211-234.
Waters, H. S. ve Waters, E. (2006). The attachment working

models concept: Among other things, we build scriptlike representations of secure base experiences. *Attachment & Human Development*, 8, 185-197.
Winnicott, D. W. (1958). *From paediatrics to psycho-analysis*. London: Hogarth.

Summary

Assessment of Secure Base Script in Preschool Children

Sait Uluç
Hacettepe University

Ferhunde Öktem
Hacettepe University

Attachment Theory, co-developed by John Bowlby and Mary Ainsworth, focuses on the effects of the relationship between a primary care giver and a child in the course of a child's development (Ainsworth & Bowlby, 1991; Bowlby, 1969). Early studies on attachment organization have traditionally concentrated on infancy and specifically, on the infants' response to Ainsworth's Strange Situation (i.e., Ainsworth, Bell & Stayton, 1971; Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978). Early evidences about this theory are founded upon the behavioral component of attachment. In a growing number of recent studies, researchers have paid special attention to the representational dimension of attachment, which is described as an internalized organization of attachment behavioral system in relation with a primary care giver (Ainsworth, 1972; Bowlby, 1973). This mental representation was named by Bowlby (1969) as Internal Working Model of Attachment. It's assumed that the Internal Working Model of Attachment contains declarative and procedural knowledge about the Self, the other and the nature of the relationship (Mikulincer, Shaver & Pereg, 2003). In the frame of Attachment Theory, it is also assumed that there is a strong relationship among the Working Model of Attachment, the Working Model of Self and Interpersonal Schemas. In general, the representation of the Self and Others covered by the Working Model of Attachment are accepted as flexible and adaptive structures. So, like other mental structures, mental representations of the Self and Others are likely to change with new experiences and they also have a tendency to maintain their stability. The secure model of attachment is gained through positive experiences during the early childhood period and contains positive and flexible representation of both the Self and Others. On the other hand, insecure models of attachment contain negative and inflexible representations about either the Self or Others. In addition, it's assumed that Working Model of Attachment has a great effect on development of one's expectation from

Others. In another words, Working Model of Attachment gives shape to current interpersonal schemas of people. This study examines the relation among interrelated conceptual structures of Working Model of Attachment, Working Model of Self and Interpersonal Schemas.

Method

In this study, child's Working Model of self and child's Interpersonal Schemas were examined in connection with Working Model of Attachment in a sample of 60 preschool children which contain 33 boys ($M_{age} = 5.47, SD = .45$) and 27 girls ($M_{age} = 5.47, SD = .45$). All the experiments were videotaped by the examiner and were evaluated by independent raters. Because of some technical problems, three of the videotape recordings were lost, so final analysis were carried out on a sample of 56 children.

As assessment instruments, Doll Family Story Completion Test-TR (DFSCCT-TR) (Bretherton, Ridgeway & Cassidy, 1990; Turkish adaptation by Uluç, 2005), Puppet Interview (PI) which is a semi-structural interview (Cassidy, 1988; Turkish adaptation by Uluç, 2005) and Interpersonal Schemas Questionnaires for Children (ISQ for Children) (Uluç, 2005) were utilized. Doll Family Story Completion Test (TR) was used in order to determine the Working Model of Attachment. DFSCCT-TR contains one warm up story and five attachment related stories and each story is classified as either secure or insecure. Subjects are assigned to one of secure or insecure groups according to their total response to five stories. Each story is initiated by the examiner and then asked to be completed by children using by Miniature human figures. Puppet Interview was developed for the assessment of Working Model of Self and contains 20 open ended questions. The examiner directs his questions to a hand puppet called Bixy and child answers the questions by using this hand

puppet. End of the task, the child are classified one of the four self categories (positive-flexible, positive-rigid, negative-flexible and negative-rigid). Interpersonal Schemas Questionnaires for Children consists of four stories dealing with basic interpersonal dimensions (control and affiliation) and is used for the assessment of child's interpersonal expectation. During the task, the child is asked to complete four interpersonal stories using miniature human figures that stand for the child and the mother. The examiner encourages the child to explain how his mother reacts when he acts in a friendly, hostile, submissive, and dominant manner. Then interpersonal expectations of the child are scored by raters according to their responses. Scores achieved from ISQ for Children range from -1 to 1. While higher positive scores point to high expectations for complimentary response, negative scores point to high expectation for uncomplimentary response from others for given interpersonal dimension. In addition to these measures, by using Teacher Rating Scale (TRS) (Uluç, 2005), teacher's observations about the child were also evaluated. TRS contains 29 items and 6 scores obtained from TRS: (1) Behavioral Control (2) Peers Acceptance (3) Introversion (4) Exploration Trend (5) Self Acceptation (6) Activity Level.

Results and Discussion

In this study, 75 % of the sample was classified as secure and 25 % of the group was classified as insecure by means of Doll Family Story Completion Test (TR). Sampling distribution of Working Model of Self was found as 40.4 % positive-flexible, 24.6 % positive-rigid, 15.8 % negative-flexible and 19.3 % negative-rigid through the instrumentality of Puppet Interview. The results of this analysis show that there is a significant relationship between the Working Model of Attachment and Working Model of Self

($\chi^2_3 = 30.50, p < .05$). According to these results, it was assumed that secure children have more positive and flexible self representation than children classified as insecure. Differences between secure and insecure groups were examined on the basis of TRS total score and subscores (Behavioral Control, Peers Acceptance, Introversion, Exploration Trend, Self Acceptation and Activity Level) through independent *t*-tests. Significant differences between groups for subscale scores obtained from Behavioral Control ($t_{40} = 1.77, p < .01$), Peers Acceptance ($t_{40} = 2.50, p < .01$), Activity Level ($t_{40} = 3.46, p < .001$) and total score obtained from TRS ($t_{40} = 2.49, p < .01$) have been observed. According to results, teachers evaluated secure children more positively than insecure ones. In addition, teacher's ratings showed that secure children have more control over their behaviors, get acceptance from their peers more easily and they have a higher activity level than their insecure peers.

Because of the limitation of sample size, this research should be admitted as a pilot study. General results show us that mental representation of the Self in the preschool children occurs at the relational content and it's closely related to Working Model of Attachment that they have. In addition, effects of the Working Model of Attachment are observed at the behavioral level and it has a far reaching influence on peers relationship and behavioral control. Based on this research's results, it is also assumed that Working Model of Attachment has an important role in the formation of interpersonal expectations. Secure attachment experiences increase the expectations of being supported and getting affiliation and decrease the expectation of getting hostile responses from others. So, it is assumed that secure children may feel more comfortable at social context and they are more open to social interaction than their insecure peers.